

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра маркетингу, менеджменту та підприємництва

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної
роботи

“ 23 ” Микола ЗАРЕНКОВ
2020 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

**“ ТРАНСАКЦІЙНА ПОЛІТИКА ТА ТРАНСАКЦІЙНА
АРХІТЕКТОНІКА ”**

(шифр і назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти _____ третій (освітньо-науковий) _____

галузь знань _____ 05 «Соціальні та поведінкові науки» _____

спеціальність _____ 051 «Економіка» _____

освітня програма _____

спеціалізація _____

вид дисципліни _____ вибіркова _____

факультет _____ економічний _____

2020 / 2021 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою економічного факультету

“26” червня 2020 року, протокол № 5

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: професор кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва
д.е.н., професор Сергій АРХІЄРЕЄВ

Програму схвалено на засіданні кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва

Протокол від “22” червня 2020 року № 10

Завідувач кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва

(

Вікторія ЄВТУШЕНКО

Програму погоджено з гарантом освітньо-наукової програми «Економіка»

Гарант освітньо-наукової програми
(керівник проектної групи) «Економіка»

Володимир СОБОЛІВ

Програму погоджено науково-методичною комісією економічного факультету

Протокол від “23” червня 2020 року № 10

Голова науково-методичної комісії _____

Вікторія ЄВТУШЕНКО

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “ ТРАНСАКЦІЙНА ПОЛІТИКА ТА ТРАНСАКЦІЙНА АРХІТЕКТОНІКА” складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки **докторів філософії (PhD)** спеціальності (напряму) 051 “Економіка”

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни:

формування системи знань про архітектуру трансакційних витрат, їх типи ,види атрибути та чинники виникнення, впливу на ринкову рівновагу, ефективність, досконалість ринку, співвідношення з іншими видами витрат експлуатації економічної системи – трансфертними, інтеракційними, інституційними, про розподіл трансакційних витрат поміж економічними суб'єктами, трансакційний капітал та трансакційний сектор економіки і формування трансакційної політики, слушної для виконання нагальних потреб суспільства

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни:

- формування наступних загальних компетентностей:

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

- формування наступних спеціальних (фахових) компетентностей

СК05. Здатність виявляти, поглиблено аналізувати та вирішувати проблеми дослідницького характеру у сфері економіки з врахуванням економічних ризиків та можливих соціально-економічних наслідків, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.

1.3. Кількість кредитів – 3

1.4. Загальна кількість годин – 90

1.5. Характеристика навчальної дисципліни

Вибіркова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й	2-й
Семестр	
3-й	3-й
Лекції	
18 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	
12 год.	2 год.

Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
60 год.	82 год.
Індивідуальні завдання	
Контрольна робота	

1.6. Заплановані результати навчання.

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми студенти мають досягти наступних результатів:

– **PH01.** Мати теоретичні знання з економіки, соціально-економічних систем і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення фундаментальних і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень з відповідного напрямку, отримання нових знань та/або здійснення інновацій.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Сутність трансакційної архітекτονіки як основи трансакційної політики

Сутність трансакційної політики. Сутність архітекτονіки. Основні риси інституційної архітекτονіки. Сутність трансакційної архітекτονіки. Її зв'язок з трансакційною політикою. Завдання трансакційної політики. Інструментарій трансакційної архітекτονіки. Роль трансакційної архітекτονіки у реалізації трансакційної політики.

Тема 2. Архітектоніка трансакційних витрат

Типи трансакційних витрат. Класифікація трансакційних витрат відносно трансакцій. Трансакційні затрати та втрати. Трансакційні екстерналиї та інтерналії. Асиметрична інформація як чинник трансакційних витрат. Спільні риси та відмінності трансформаційних та трансакційних витрат.

Тема 3. Архітектоніка трансакцій

Архітектоніка трансакцій за Дж. Коммонсом. Трансакції обладнання. Трансакції управління. Трансакції раціонування. Архітектоніка інституційних трансакцій за Д. Бромлі. Категорія інституційних трансакцій, їх відмінність від звичайних трансакцій. Інституційні фрирайдери. Креативні та репродуктивні інституційні трансакції. Витрати інституційних трансакцій в умовах ринкової трансформації: Трансакції інститутів та трансакції інституцій. Інституційні трансакції та трансакції підтримки інституційних норм.

Тема 4. Архітектоніка трансакційного сектору економіки

Трансакційний сектор у структурі національної економіки. Величина трансакційного сектора. Архітектоніка та структура трансакційного сектору. Витрати захисту прав власності. Розвиток галузей товарних і фінансових трансакцій. Трансакційний сектор у системі національних рахунків. Статистика трансакційного сектора. Оцінка величини трансакційного сектору за системою національних рахунків. Перспективи розвитку трансакційного сектора та його архітектоніки.

Тема 5. Державна трансакційна політика України

Економічна політика у посттрансформаційній ринковій економіці. Державна трансакційна політика. Принципові обмеження трансакційної політики. Орієнтири державної трансакційної політики. Механізм впливу трансакційної політики. Інституційні трансакції як засіб здійснення трансакційної політики. Особливості підтримки інституційних норм в умовах України. Структурні перетворення економіки України, обумовлені дією трансакційних факторів. Перетворення економіки України на тлі світових тенденцій

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин												
	денна форма						заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Тема 1. Сутність трансакційної архітектоніки як основи трансакційної політики	14	4	4			6	12	2					10
Тема 2. Архітектоніка трансакційних витрат	12	4	2			6	12	1	1				10
Тема 3. Архітектоніка трансакцій	12	4	2			6	12	1					11
Тема 4.	12	4	2			6	12	1					11

Архітектоніка транзакційного сектору економіки												
Тема 5. Державна транзакційна політика України	10	2	2			6	12	1	1			10
Контрольна робота	30					30	30					30
Усього годин	90	18	12			60		6	2			82

4. Темы практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (денна)	Кількість годин (заочна)
1	Тема 1. Сутність транзакційної архітектоніки як основи транзакційної політики	4	
2	Тема 2. Архітектоніка транзакційних витрат	2	1
3	Тема 3. Архітектоніка транзакцій	2	
4	Тема 4. Архітектоніка транзакційного сектору економіки	2	
5	Тема 5. Державна транзакційна політика України	2	1
	Разом	12	2

5. Завдання для самостійної роботи

Самостійна робота студента включає: опрацювання навчального матеріалу, підготовку до практичних занять, підготовку до поточного контролю, виконання контрольної роботи з курсу підготовку до підсумкового контролю (екзамену).

Зміст самостійної роботи студента за дисципліною (опрацювання навчального матеріалу) визначається кількістю годин на підготовку до:

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Проробка конспекту та рекомендованої літератури за темою 1. Підготовка питань та доповідей	6	10

2	Проробка рекомендованої літератури за темою 2. Підготовка питань та доповідей	6	10
3	Проробка конспекту та рекомендованої літератури за темою 3. Підготовка питань та доповідей	6	11
4	Проробка рекомендованої літератури за темою 4. Підготовка питань та доповідей	6	11
5	Проробка конспекту та рекомендованої літератури за темою 5. Підготовка питань та доповідей	6	10
6	Підготовка контрольної роботи	30	30
	Разом	60	82

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальне завдання – є обов’язковою частиною самостійної роботи студента і полягає в проведенні науково-дослідної роботи за обраним напрямком.

Індивідуальне завдання виконується у вигляді контрольної роботи «Архітектоніка трансакційного сектору»

Метою написання індивідуального завдання є поглиблення та узагальнення знань, отриманих студентом за час навчання, їх застосування до комплексного вирішення конкретної професійної задачі, формування умінь самостійно працювати з навчальною та науковою літературою, обробляти статистичні дані, користуватися комп’ютерною технікою. Серед навчальних задач, які вирішуються в ході написання індивідуальної роботи, є розвиток навичок оформлення результатів наукових досліджень у відповідності до вимог, встановлених стандартами навчального закладу та ДСТУ, розвиток навичок пошуку, систематизації та оброблення інформації у відповідності з метою та задачами дослідження, формування творчого підходу до вирішення науково-практичних задач із застосуванням статистичних методів моделювання та прогнозування.

Індивідуальна робота складається з *трьох частин*:

1. Визначення теми, мети і завдань дослідження.
2. Збір первинних і вторинних даних за обраною сферою дослідження.
3. Аналіз даних і представлення результатів дослідження.

7. Методи навчання

Використовуються групова та індивідуальна форми навчання.

На засадах групової форми навчання проводяться лекції та семінарські заняття та частина консультацій, а індивідуальна форми навчання – виконується при виконанні контрольної роботи та проведенні іншої частини консультацій.

Викладання лекцій передбачає проблемний виклад, тобто створення викладачем проблемної ситуації, допомогу студентам у виділенні та вирішенні проблемного завдання у перебігу лекції.

Виконання контрольної роботи передбачає практичну роботу спрямовану на використання набутих знань у розв'язанні індивідуальних практичних завдань, що не повторюються у окремих студентів. Також складання пояснювальної записки передбачає частково пошуковий метод, який включає студентів у пошук обґрунтувань отриманих даних.

Також методи навчання передбачають самостійну роботу студентів, яка на третьому рівні освіти -PhD є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом не тільки у час, вільний від обов'язкових навчальних занять, а й взагалі на цьому рівні освіти.

8. Методи контролю

Оцінювання знань здобувачів з дисципліни «ТРАНСАКЦІЙНА ПОЛІТИКА ТА ТРАНСАКЦІЙНА АРХІТЕКТОНІКА» передбачає всі види занять, передбачених навчальним планом. Під час вивчення дисципліни застосовуються такі методи оцінювання знань:

- *поточний контроль* здійснюється на практичних заняттях під час усної співбесіди зі здобувачами за результатами виконання домашніх завдань, перевірки розв'язання типових і нетипових задач на використання знань в практичних ситуаціях;
- *підсумковий контроль* передбачає проведення екзамену з усього курсу.

Поточне оцінювання знань студентів здійснюється під час проведення практичних, і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Об'єктами поточного контролю є:

- активність та результативність роботи студента протягом семестру над вивченням програмного матеріалу дисципліни;
- відвідування занять.

Підсумковий контроль за курсом – у формі письмового екзамену.

9. Схема нарахування балів

Структура засобів контролю та розподіл балів із дисципліни наведена в таблиці.

Узагальнена схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання					Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом	Екзаме-наційна робота	Сума
Поточне оцінювання								
T1	T2	T3	T4	T5				
6	6	6	6	6	30	60	40	100

T1, T2 ... – теми.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни визначається як загальна оцінка, яка враховує оцінки з кожного виду контролю (оцінки контролю за роботу протягом семестру та оцінка за результатами підсумкового екзамену).

У відповідності до набраних студентом балів оцінка знання матеріалу проводиться за чотирьохрівневою системою згідно з Методикою переведення показників успішності знань студентів.

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Критерії оцінювання:

відмінно – студентом складено доповідь, яка повно та ґрунтовно розкриває сутність питання. Студент продемонстрував вміння всебічно, безпомилково, в логічній послідовності проаналізувати проблему, проявив творчий підхід, проаналізував альтернативні теоретичні погляди, проявив авторське ставлення, використав значний фактичний та статистичний матеріал, законодавчі та нормативні акти України, сформулював висновки;

добре – ставиться студентові, який продемонстрував вміння всебічно та безпомилково проаналізувати проблему, проаналізував альтернативні теоретичні погляди, використав значний фактичний та статистичний матеріал, сформулював висновки, проте відсутній творчий підхід при аналізі проблем;

задовільно – студентом висвітлена незначна частка поставленого питання, мають місце суттєві методологічні помилки та неточності, структура та логіка відповіді порушена; студент не використав сучасну літературу та сучасний фактичний матеріал;

незадовільно – здійснено спробу аналізу поставленого питання, але зроблені помилки та неточності не дозволили вірно відтворити інформацію; літературні джерела пророблені недостатньо, що майже не дозволило студентові виконати завдання.

Умови допуску студента до підсумкового семестрового контролю 30 балів

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
	для чотирьохрівневої шкали оцінювання
90-100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

10. Рекомендована література

Основна література

1. Архієреєв С. Державна трансакційна політика та структурні перетворення економіки України Х., 2006. – 108 с.
2. Архієреєв С.І. Трансакційна архітектоника // Економічна теорія – 2004. – №1 – С.69-83
3. Архієреєв С. Трансакционная архитектоника и институциональные преобразования трансакционного сектора // Институциональная архитектоника и динамика экономических преобразований / Монография. Под ред. А.А.Гриценко.-Х.: Форт, 2008 - С.464-511.
4. Архієреєв С.І. Макроекономічна оцінка ролі фінансового сектору у трансакційному секторі економіки України // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2012. - № 1(13). – С. 25-30.
5. Трансакційна складова екзогенних чинників впливу на зайнятість в умовах глобалізації економіки Проблеми економіки. – № 3. – 2013. – с.227-332.
6. Архієреєв С.І. TransactionPolicyinTransitionEconomy // Проблеми науки, освіти та управління. Збірник наукових праць. Вип. VII – X.: Мін-во освіти і науки України, ХНУ ім. В.Н.Каразіна, 2005. – С.39-45
7. Архієреєв С.І. Дуализминституциональнойэкономики и задачирыночнойтрансформации // Институційна архітектоника та механізм економічного розвитку: Матеріали наукового симпозиуму. – Х.: ХНУ, 2005. – С.85-88.
8. Архиреев С.И. Трансакционныеиздержки и неравенство в условияхрыночнойтрансформации. – Х., 2000. – 288 с.
9. Архієреєв С.І. Трансакційний сектор економіки України. – Х., 2003. – 56 с.
10. Капелюшников Р. Экономическаятеория прав собственности. – М.,1990.
11. Шаститко А. Неоинституциональнаяэкономическаятеория. – М.: ТЕИС, 1998. – 424 с.
12. Олейник А.Н. Институциональнаяэкономика. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 416 с.
13. Шаститко А.Е. Внешниеэффекты и трансакционныеиздержки. – М.: ТЕИС, 1997. – 48 с.
14. ХоджсонДж. Чтотакоеинституты // Вопросыэкономки. – 2007. – № 8. – С. 28-48.
15. Архиреев С. И., Зинченко Я. В. Трансакционныеиздержкиинституционализации фондового рынка. – Х.: ХНУ им. В. Н. Каразина, 2005. – 248 с.
16. Фактор трансакционныхиздержек в теории и практике реформ: по материаламодноименного Круглого стола / Под ред. В.Л. Тамбовцева –

М.: Экономический факультет, ТЕИС, 1998.

17. Кузьминов Я. И. Курс институциональной экономики: институты, сети, трансакционные издержки, контракты: Учеб. пособие / Я. И. Кузьминов, К. А. Бендукидзе, М. М. Юдкевич. – М.: Изд. дом ГУ ВШЭ, 2006. – 442 с.

18. Шаститко А. Е. Новая институциональная экономическая теория. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Экономический факультет МГУ, ТЕИС, 2002. – 591 с.

19. Данько М. С. Теоретико-методологічні визначення трансакційних витрат // Економічна теорія. – 2007. – № 1. – С. 36–46.

20. Ляско А. Доверие и трансакционные издержки // Вопросы экономики. – 2003. – №1. – с. 42–58.

21. Коропецкий И. Сектор трансакций в современной Украине // Экономика Украины. – 1997. – № 7. – С. 43-51.

22. Ляско А. Трансакционные издержки франчайзинговых и лицензионных контрактов // Вопросы экономики. – 2002. – № 9. – с. 64–80.

23. Эггертссон Т. Экономическое поведение и институты: Пер. с англ. – М.: Дело, 2001. – 208 с.

24. Менар К. Экономика трансакционных издержек: от теоремы Коуза до эмпирических исследований // Институциональная экономика: Учебник / Подбщ. ред. А. Олейника. – М.: ИНФРА-М, 2007. – С. 113-151.

25. Норт Д. Институції, інституційна зміна та функціонування економіки: Пер. з англ. – К.: Основи, 2000. – 198 с.

26. Уильямсон О. И. Экономические институты капитализма: Фирмы, рынки, «отношенческая» контрактация: Пер. с англ. – СПб.: Лениздат; SEV Press, 1996. – 702 с.

Допоміжна література

1. Институциональная экономика: Учебник / Подбщ. ред. А. Олейника. – М.: ИНФРА-М, 2007. – 704 с.

2. Ефимов В. Предмет и метод интерпретативной институциональной экономики // Вопросы экономики. – 2007. – № 8. – С. 49-67.

3. Архиереев С.И. Трансакционные издержки и проблема общественных издержек // Вісник Харківського державного економічного університету. – № 3. – Харків, 2001. – С. 31-33.

4. Архиереев С.И. Трансакционная архитектура // Экономическая теория – 2004. – №1 – С.69-83.

5. Агапова И. И. Институциональная экономика: Учеб. пособие. – М.: Экономистъ, 2006. – 254 с.

6. Олейник А. Институциональная экономика. Теорема Коуза и трансакционные издержки // Вопросы экономики. – 1999. – № 5. – С. 139-158.

7. Бренделева Е. А. Неинституциональная теория. Учеб. пособие / Под ред. М. Н. Чепурина. – М.: ТЕИС, 2003. – 253 с.

8. Шаститко А. Трансакционные издержки // Вопросы экономики. –

1997. – № 7. – С. 65-76.

9. Олейник А. Н. Институциональная экономика: Учеб. пособие. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 416 с.

10. Малахов С. Трансакционные издержки и макроэкономическое равновесие // Вопросы экономики. – 1998. – № 11. – С. 78-96.

11. Корнейчук Б.В. Институциональная экономика: учебное пособие для вузов / Б. В. Корнейчук. – М.: Гардарики, 2007. – 255 с.

12. Введение в институциональную экономику: Учеб. пособие / Под ред. Львова Д. С. – М.: Экономика, 2005. – 639 с.

13. Гайдай Т. В. Институция как инструмент институционального экономического анализа // Экономическая теория. – 2006. – № 2. – С. 53–64.

14. Попов Е., Лесных В. Трансакционные издержки в переходной экономике // Мировая экономика и международные отношения. – 2006. – № 3. – С. 72–77.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. StatisticsPortal:Home -
OECD http://www.oecd.org/statsportal/0,3352,en_2825_293564_1_1_1_1_1,00.html

2. United Nations Statistics Division
<http://unstats.un.org>

3. Detailed statistics on the EU and candidate countries
epp.eurostat.ec.europa.eu

4. Державний комітет статистики України
www.ukrstat.gov.ua